

ARVI KORHONEN: *Barbarossa-suunnitelma ja Suomi. Jatkosodan synty.* WSOY, Porvoo 1961. 340 sivua.

Eräässä vastailmestyneessä aikakauslehdessä (*Nya Argus* n:o 4) esitetään ajatus, että professori Korhosen tutkimus olisi tarkoitettu »mestarillisen lopulliseksi ja monumentaaliseksi standarditeokseksi, josta tulevat sukupolvet saattavat ammentaa tietoutta ymmärtääkseen miksi Suomi joutui 2. maailmansodassa kansallissosialismin puolelle». Tällainen arviointi lienee tahallista vääristelyä. Professori Korhonen lähestyy monografiassaan jatkosodan synnyn monisäikeistä ongelmaa Saksan sotilaallisista suunnitelmista käsin. Hän ilmoittaa jo kirjansa johdannossa, että rajoittaessaan tutkimuksensa kohteen lähinnä Barbarossa-suunnitelmaan hän uskoo välttävänsä lähdeaineksen yksipuolisuudesta johtuvat pahimmat vaarat. Barbarossa-suunnitelman hahmottuminen ja sen toimeenpano on toisaalta ydinongelma, jonka selvittäminen tarjoaa epäilemättä oikean taustan Suomen vuosien 1940—1941 ulkopoliittikan tarkastelulle. Tyhjentävää vastausta kysymykseen Suomen joutumisesta jatkosotaan ei tästä teoksesta saa — eikä sitä voitane antaaakaan ennen kuin kaikkien osapuolien arkistot avataan tutkijoille. Mutta professori Korhosen tutkimus on perinpohjaisuutensa ja tarkkuutensa ansiosta luotettavin saatavissa oleva opas lähdeittäessä selvittämään maamme vaiheita talvisodan jälkeisessä suurvaltapolitiikassa ja perehdyttäessä tilanteisiin, joissa suomalaiset poliitikot ratkaisunsa tekivät.

Teoksen rakenne on selkeä ja johdonmukainen. Tekijä luo aluksi katsauksen tutkimustilanteeseen ilmoittaen tärkeimmät lähteensä ja tarkastellen kohteen kannalta merkittävimpiä ulkomaisia tutkimuksia. Tässä yhteydessä hän käyttää tilaisuutta hyväkseen ja arvostelee terävästi Charles Lundinin teosta »Suomi toisessa maailmansodassa» sen asenteellisuuden ja lähteiden vaillinaisen käytön johdosta. Professori Korhonen ilmoittaa samalla oman lähtökohtansa: kutakin aikaa on ymmärrettävä sen omien edellytysten valossa. Tekijä tähdentää myös lähdekritiikin välttämättömyyttä saksalaista materiaalia käytettäessä, koska asiakirjat ovat usein tarkoituksellisesti väritettyjä. Hän ilmoittaa turvautuneensa kenraalien Heinrichsin, Mäkisen ja Tapolan sekä professori Kivimäen apuun pyrkiessään täydentämään kirjallisissa lähteissä olleita aukkoja ja arvioidessaan poliittisten ratkaisujen motiiveja ja tavoitteita. Kyseisten sotilashenkilöiden panos on ollut huomattava tulkittaessa niitä suppeita ja usein ristiriitaisia merkintöjä, joita saksalaiset tekivät neuvotteluistaan Suomen armeijan edustajien kanssa.

Teoksen aihepiiriin kuuluvien kysymysten monitahoisuudesta johtuen on tässä rajoittava mainitsemaan vain eräitä piirteitä professori Korhosen arvioinneista. Suomen talvisodan jälkeiseen poliittiseen asemaan luodun suppeahkon katsauksen jälkeen tekijä antaa näytteen harvinaisesta perehtyneisyydestään sotilaalliseen ajatteluun. Vaikka hänen analyysinsä ja johtopäätöksensä perustuvatkin Halderin vähäsanaisiin muistutuksiin, hänen tulkintansa Saksan sotilaallisessa suunnittelussa kesällä 1940 vallinneesta kriisistä tuntuu luotettavalta. Onpa professori Korhonen voinut oikaista mm. pari Gerhard Weinbergin arvostetussa teoksessa »*Germany and the Soviet Union 1939—1941*» esiintyvää virheellisyttä.

Tapahtumien näyttämö siirtyy hetkittäin Helsinkiin tekijän eritellessä kauttakulkusopimuksen syntyyn johtanutta kehitystä. Osoitettuaan Göringin »yksityisdiplomatian» ja Ribbentropin johtaman virallisen ulkopoliittikan toimineen eri linjoilla professori Korhonen keskittyy tarkastelemaan perusteellisesti Suomen hallituksen jäsenten ja ylimmän sotilasjohdon toimintaa Veltjensin matkaan liittyvissä dramaattisissa vaiheissa. Tekijä myöntää, ettei täydellistä selvitystä Rytin, Mannerheimin ja Waldenin menettelyyn voida saada. Hän näet katsoo »salaisuuteen vihittyjen» olleen siinä määrin huolissaan maan tulevaisuudesta, ettei muutoseikkoihin liennyt huomiota. »Jos enkeli Gabriel

tulee tarjoamaan taivaan lahjaa, ei pidetä kokouksia, ei laadita pöytäkirjoja eikä tehdä päätöksiä, vaan pyyntökin otetaan tarjouksena vastaan.» Professori Korhonen olisi voinut korostaa Suomen asioiden hoidossa vallinnutta poikkeustilaa ja siitä johtunutta hallitusvallan kaksijakoisuutta, joka varmaankin osaltaan auttoi Saksan diplomatian onnistumista. Vain tällaisissa oloissa oli mahdollista, ettei »kukaan käsittänyt tehneensä päätöstä».

Kirjan pääosassa keskitytään selvittämään Barbarossa-suunnitelman lopullista kiteytymistä ja sen edellyttämää Suomen irrottamista Neuvostoliiton etupiiristä. Tarkastellessaan Molotovin Berliinin-vierailua professori Korhonen kiinnittää huomiota Pohjois-Norjaan syntyneeseen Wehrmachtin operaatiokeskukseen, jonka hän arvelee aiheuttaneen muutoksen Neuvostoliiton suhtautumisessa Suomeen. Tämän mielenkiintoisen otaksuman mukaan saksalaisten joukkojen keskitykset Kirkkoniemen lähistölle saivat Moskovan rauhassa saadut aluevaltauksat näyttämään vain osaratkaisulta. Tästä syystä Molotov vaati »reunavaltioratkaisun» soveltamista myös Suomen kysymykseen, vaikka tämä menettely ei ollutkaan alunperin Neuvostoliiton ehdottomana, vaan maksimiohjelmana. Hitlerin jyrkän torjuva asenne olisi näin ollen ratkaissut rauhan säilymisen Suomen suunnalla marraskuussa 1940.

Tekijä antaa havainnollisen kuvan Saksan diplomatian varovaisesta ja taitavasta suhtautumisesta Suomeen, jossa vallitsi pitkälle vuoden 1941 puolelle epätietoisuus siitä, oliko Hitler yhä edelleen valmis jättämään Suomen pulaan. Hämäävä asenne tuli tuskastuttavan selvästi esiin Petsamon nikkelikysymyksen yhteydessä ja sama »salaisjärjestelmä» esiintyi myös Salzburgin, Helsingin ja Berliinin sotilasneuvotteluissa. Tämän taitavan taktiikan ansiosta saksalaisten onnistui sitoa Suomi epävirallisiin — mutta riittävän lujin — sitein hyökkäyssuunnitelmaansa ja toisaalta herättää Moskovassa niin vahvoja epäluuloja Suomen puolueettomuuspyrkimyksiä kohtaan, että hallituksen yritykset pysyttää maa sodan ulkopuolella olivat tuomitut epäonnistumaan.

Professori Korhosen tutkimus on esimerkillisen asiallinen ja perusteltu kannanotoissaan. Se on kirjoitettu ytimekkäästi ja vauhdikkaasti, mikä varmaankin selittää teoksen saaman suosion kirjamarkkinoilla. Mikä tärkeintä, tämä teos osoittaa kuinka välttämätöntä on tutkia perinpohjaisesti viime maailmansodan aikaista historiaamme ennenkuin ryhdytään viitoittamaan yleisiä kehityslinjoja laajemmissa puitteissa.

Erkki M. Toivanen

VALTIOTIETEELLISEN YHDISTYKSEN

sääntömääräinen vuosikokous pidetään tiistaina huhtikuun 17 päivänä klo 19.30 alkaen Tieteellisten Seurain talossa (Säätytalossa, sali 20) Helsingissä.

Ennen vuosikokousta esitelmöi dosentti K. Killinen aiheesta »Näkökohtia ulkopoliittikan johtamisesta». Esitelmän johdosta keskustellaan. Asianharrastajat ja muu yleisö ovat tervetulleet esitelmää kuulemaan.